

12. Тимошик М.С. «Лишусь навіки з чужиною...» Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження: Наукове видання / Передм. О.Кравченка та В.Скопенка. — К.: Наша культура і наука, 2000.

The article shows the activity of Ivan Ohienko as a patriot-sovereign in the sphere of the people's sovereignty, nation, state, language, culture, church. The article shows the creative cooperation of two great metropolitans — Ivan Ohienko and Andrey Sheptytsky, who were not only the sovereigns, but also great patriots of Ukraine.

Key words: Ohiyenkolearning, statesman, patriot, sovereigner of the sovereign ideas, Creek-Catholics, Orthodox, Creek-Catholic Church, Orthodox Church, Naddniproshchyna, Galicia, metropolitan Andrey Sheptytsky, metropolitan Hilarion, sovereign Ukrainian language, revival.

Отримано: 14.04.2005 р.

УДК 002.2

Н.І.Черниш

Українська академія друкарства, м. Львів

ПОГЛЯДИ І.СВЕНЦІЦЬКОГО ТА І.ОГІЄНКА НА ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО ДРУКАРСТВА

Викладено відомості про основні книгознавчі праці видатних науковців І.Свенціцького та І.Огієнка, що аналізують витоки українського друкарства. Наведено характеристику тематичних особливостей стародруків, визначено їх конструктивні та художні риси. Наголошено на спільності та відмінностях в наукових концепціях дослідників, які вперше в історії української бібліології ґрунтовно опрацювали початки національного книговидання.

Ключові слова: витоки українського друкарства, історія української рукописної та стародрукованої книги, тематика і цільове призначення стародруків, особливості їх продукування, художнього оформлення й ілюстрування.

Видатний громадський і культурний діяч Д.Донцов писав: *“Мусимо відповісти собі виразно на питання: де, в якій добі нашої історії, в яких її провідних постатях маємо черпати свій заповіт, свої ідеали”* (цит. за [5, с.39]). На нашу думку, у пошуках відповіді особливої уваги заслуговує культурне життя Галичини початку першої третини ХХ ст., що було багатим на події, які мали важливе значення не лише в контексті свого часу, а й залишилися такими і донині.

Загалом початок ХХ ст. став визначальним для становлення світогляду та формування когорти непересічних особистостей, насамперед учених з доволі різноманітними, дійсно енциклопедичними зацікавленнями (згадаймо хоча б А.Кримського, І.Пулую, В.Кубійовича). Фактично немає ділянки життя України, куди б не сягали інтереси наших співвітчизників. Не стали винятком і книгознавство,

історія рукописної та друкованої книги, які цілком закономірно привернули увагу багатьох науковців у період активізації бібліологічної роботи на Галичині, що засвідчувало, зокрема, створення спеціалізованого осередку — бібліографічної комісії Наукового товариства ім. Т.Шевченка. Видатні діячі науки і культури розуміли винятково важливе значення друкованого слова, усвідомлювали необхідність у вивченні феномену української книги як головного стимулятора виховання національної самосвідомості, культурного розвитку нації. До кола вчених, які у першій третині ХХ ст. закладали концептуальні засади науки про книгу, сприяли виокремленню та подальшому розвитку українського книгознавства (а це передусім І.Левицький, І.Калинович, Ю.Меженко, С.Сірополко, В.Дорошенко, Л.Биковський та ін.), нині слушно увійшли імена І.Огієнка та І.Свенціцького, чий внесок в українську культуру і науку, справу поступу нації, піднесення її духовності незаперечний.

Відновлюючи історичну справедливість, дослідники все частіше привертають увагу науковій громадськості України до багатоаспектної діяльності цих непересічних особистостей, що підтверджують ґрунтовні монографії М.Тимошика [21; 23], В.Ляхощького [5], З.Тіменника [20], присвячені І.Огієнку, статті О.Колосовської [4], Н.Черниш [24] та інші, на жаль, поодинокі розвідки про І.Свенціцького (див. [1; 7]). Акцентуючи увагу в першу чергу на широті інтересів як І.Огієнка (визначного громадського, культурного та церковного діяча, літературознавця, філософа, педагога, мовознавця, видавця), так й І.Свенціцького (відомого мовознавця, музейника, мистецтвознавця), відзначаючи глибину опрацювання ними різних за тематикою питань, ґрунтовність зроблених висновків та, зрештою, наголошуючи на унікальності досліджень в галузі філології, книгознавства, культурології, що викликають повагу та неабияке захоплення, сучасні вчені все ж залишають поза опрацюванням низку проблем, де зацікавлення науковців збігалися.

Безперечно, не можна не зауважити пильної уваги І.Огієнка та І.Свенціцького до важливих питань історії української рукописної та друкованої книги, насамперед витоків друкарства, стану збереження давніх пам'яток книжності, спільності поглядів вчених щодо виняткової ролі та значення книг, рукописів — невід'ємних складових загальнонаціонального спадку українського народу, який необхідно ретельно досліджувати. Відомі бібліологічні праці І.Огієнка (передусім “Історія українського друкарства” [8], “Програм опису українських стародруків” [10], “Свято нашої культури: нарис з історії початків українського друкарства”, “Друкарська трійця — Фіоль, Скорина і Хведорович” та ін.), чисельні розвідки І.Свенціцького (зокрема, “Початки книгопечатання на землях України” [17], “Рукописи львівських збірок” [18], “Каталог книг церковнослов'янської печаті” [15] та ін.) яскраво

засвідчують насамперед єдність наукових підходів до феномену Книги: виникнення українського друкованого слова вчені вважали проявом духовної зрілості нашого народу, його самобутності, а подальший розвиток друкарства розглядали в контексті культурно-історичного процесу. Слова І.Огієнка про те, що *“у який бік життя не поглянемо, скрізь побачимо, як оригінально, своєрідно склав свою культуру народ український. Скрізь на всьому поклав він свою ознаку багатой і яскравой талановитості”* [12, с.55], стосуються і книгодрукування — від його початків упродовж століть до сучасного стану. На наш погляд, посилена увага двох видатних дослідників до історії друкарства базувалась ще й на усвідомленні того факту, що без наукового вивчення витоків українського друкованого слова, виокремлення основних етапів його розвитку, визначення їх характерних особливостей неможливий подальший поступ книжкової справи.

Створенню найвизначніших бібліологічних праць видатних науковців — а це згадані вище “Початки книгопечатання на землях України” І.Свенціцького (1924 р.) та “Історія українського друкарства” І.Огієнка (1925 р.) — передувала копітка дослідницька робота, що тривала упродовж багатьох років та впливала, на нашу думку, з мовознавчих студій, зокрема вивчення історії української мови, ознайомлення з давніми рукописними пам’ятками, збирання та опрацювання чисельних зразків кирилических книг.

Цілеспрямовано опікуючись відділом стародруків Національного (Церковного) музею у Львові, ґрунтовно опрацьовуючи численні рукописні пам’ятки, кирилическі раритети XVI-XVIII ст., учений не міг оминати увагою проблем, пов’язаних з початками українського друкарства. Саме бібліографування рукописних матеріалів і кирилических стародруків у Львові та інших містах, палеографічний опис сотень пам’яток, каталогізація численних видань і в зв’язку з цим — нагромадження величезного масиву відомостей, власних спостережень та висновків, дотичних до формування та розвитку національної книжкової справи, зробили можливим створення дослідження “Початки книгопечатання на землях України”. За значимістю і глибиною його порівнюють з “Історією українського друкарства” І.Огієнка, що побачила світ через рік після книги І.Свенціцького.

На нашу думку, факт майже одночасного звернення двох видатних науковців, непересічних особистостей, яких вирізняло загострене почуття національної гідності, до проблем історії української книги і друкарства — не випадковий. Не можна не зауважити, що характерною ознакою української бібліології того часу був її яскраво виражений національний характер, постійна апеляція до національної ідеї. Власне, в окремий період національна ідея виступала головним стимулятивним чинником всіх сфер життя українського суспільства. Будь-яка можливість вивчення тем українознавчого характеру, дослідження українського питання як самостійного в загальноєвропейському контексті сприймалися з боку українських вчених з

великим ентузіазмом. Національною за змістом була й українська бібліологічна наука, адже у тогочасних суспільно-історичних умовах активізації національних змагань книга усвідомлювалась як один з найголовніших чинників культури нашого народу, його загальнонаціональний спадок, а тому пошук витоків української друкарської справи в контексті європейського книгодрукування (а саме це зближує наукові концепції І.Свенціцького та І.Огієнка) мав особливе значення. Власне, таку думку висловив і сам І.Свенціцький, що сформулював мету написання книги “Початки книгопечатання на землях України” наступним чином: створити образ національної книжкової справи на тлі й у зв’язку зі спорідненим, сусіднім і далеким міжнародним друкарством.

Так само, як І.Свенціцький, І.Огієнко протягом багатьох років вивчав та опрацьовував не лише з мовознавчого боку, а й з огляду на палеографічні та бібліологічні аспекти численні рукописні та стародруковані пам’ятки, накопичував та систематизував величезний корпус першоджерел і критичної літератури, дотичних до проблем історії книги, друкарства, діяльності першодрукарів — творців унікальних кирилических раритетів.

Досліджуючи видання XVI-XVII ст., науковець з прикрістю виявив, що *“вивчені ці стародруки надзвичайно мало, а навіть докладно не описані, бо всі існуючі описи зовсім коротенькі, а тому правдивого значення стародрукованої культури не показують”* [10, с.6]. Усвідомлюючи багатоаспектність та фундаментальність роботи бібліолога, що працює над бібліографуванням українських раритетів XVI-XVII ст. (а таке завдання почасти вирішував і сам І.Огієнко при підготовці матеріалів, необхідних для створення “Історії українського друкарства”), вчений вже у 1925 р. розробив всеохоплюючу програму дослідження стародрукованих видань, зокрема, мав намір у подальшому завершити монографію “Опис стародруків Української Землі”, укласти “Словник всіх прикрас (мініатюри, заставки, кінцівки, ініціали)” (див. про це [13]).

До написання свого ґрунтового дослідження з історії українського друкованого слова І.Огієнко приступив лише тоді, коли вже видав низку статей з цієї теми, зокрема такі: “Як Москва знищила волю друку Києво-Печерської Лаври” (1921 р.), “Свято нашої культури: нарис з історії початків українського друкарства” (1924 р.), “Дерманська друкарня” (1925 р.), набув досвіду бібліографування та палеографічного опису унікальних раритетів. Вирішальну роль відіграло й ознайомлення з працями інших науковців, опублікованими раніше. Воно переконало І.Огієнка: повний, неупереджений, обґрунтований науковий огляд історії українського друкарства ще нікому з дослідників не вдалося подати, хоча попередніми напрацювань та розвідок (від окремих книжкових видань значного обсягу до цисельних журнальних та навіть газетних статей) було чимало. У післямові до “Історії українського друкарства”, констатуючи деяку фрагментар-

ність та певну описовість розробки цієї важливої теми, вчений наголошує: *“Такий стан речей примусив мене поставити своїм завданням бодай зібрати до купи все те, що досі зроблено в нас з цієї широкої дисципліни і відповідно пояснити зібране й доповнити там, де це було можливо. Я поставив собі завданням в міру можливості освітити всі головніші моменти в історії українського друкарства, виразно намітити всі найголовніші риси його”* [8, с.388].

Безперечно, визначальною подією в історії книги, національної книжкової справи є датування початків друкування на українських територіях, ім'я першодрукаря, характеристика його унікальних видань (з огляду як мистецтва книги, так і технічних характеристик). В *“Історії українського друкарства”* І.Огієнко поставив під сумнів домінуючі і безальтернативні до виходу у світ його праці теорії щодо підпорядкованості української книжкової справи російській, а також суттєво змінив традиційне датування початків і подальших етапів розвитку національного книгодрукування (представлене, зокрема, відомою працею А.Петрушевича *“О начале книгопечатания на Руси вообще а в городе Львове в особенности”* [14]). Виносячи на суд наукової громадськості (істориків, бібліологів, численних дослідників української культури) власну переконливу наукову концепцію виникнення книгодрукування, дослідник стверджує: друкарство на Україну прийшло не зі Сходу (тобто з Москви), а з Заходу, до того ж задовго до виходу у світ у 1574 р. у Львові *“Апостола”* Івана Федорова. Безперечно, найціннішим в дослідженні І.Огієнка є його сміливе обґрунтування нової періодизації виникнення і поширення друкарської справи на українських землях. Логічно вмотивованим виглядає поділ автором її початків на два періоди: перший — поза етнічною українською територією; другий — власне на українських землях. Щодо першого періоду, то І.Огієнко недвозначно називає дату появи українських друків поза офіційними кордонами тодішньої України — 1491 р., коли у Кракові на замовлення української громади німецький друкар Швайпольт Фіоль випустив кириличним шрифтом *“Часослов”* та *“Октоїх”* (*“Осьмогласник”*). Мовні та правописні особливості цих видань, передусім в тих місцях, де друкар не був пов'язаний з традиційним церковнослов'янським текстом, датування книг від Різдва Христового, а не від створення світу, як, зрештою, й загальне стилістичне оформлення (зокрема, заставки, кінцівки, мініатюри, наближені до західноукраїнських рукописних книг) — все це чітко вказує на українське походження раритетів. Щодо виникнення друкарства на власне українських землях, то І.Огієнко вказує 1569 р. та містечко Заблудів, що знаходилося на українсько-білоруському пограниччі і де переважало українське населення. Саме там Іван Федоров випустив *“Учительне Євангеліє”* — видатний (однак не перший) витвір українського друкарства.

Жодним чином не применшуючи важливої ролі видатного друкаря в національній книжковій справі та непересічного культурно-

історичного значення його плідної діяльності (що засвідчує, зокрема, розділ, присвячений цій постаті, обсяг якого становить майже 50 с.), І.Огієнко, однак, вважає Івана Федорова не засновником книгодрукування в Україні, тобто українським першодрукарем, а фундатором постійного, неперервного в часі друкарства. Не маючи доступу до багатьох джерел, І.Огієнко на той час не міг віднайти відомостей, які б підтверджували факти існування дофедорівського друкарства саме на Галичині, у Львові, а тому і не викладав цієї гіпотези. Однак змістом своєї праці дослідник ніби вказував послідовникам можливість перегляду традиційних і, на перший погляд, непорушних концепцій витоків української книжкової справи, усталених хронологічних етапів її подальшого розвитку.

Праця І. Огієнка має особливу цінність в контексті сучасних книгознавчих досліджень ще й тому, що її автор систематизовано подає величезний масив унікальної бібліографічної інформації — книжкові видання, публікації у часописах, різноманітні покажчики тощо, дотичні до історії українського друкарства XVI-XVIII ст., виразно наголошує, що саме ще не зроблено, заохочує вчених до подальшого наукового пошуку, щоб у майбутньому створити вичерпно повний, науково обґрунтований, неупереджений огляд історії національного книговидання та книжкової справи, адже за словами науковця, *“друкарство — це величезна й велична ділянка нашої культури, а поміж тим ще й досі стоїть вона облогом... Друкарство — це така велика ділянка в нашій культурі, що праці хватить на ціле життя не одному поколінню”* (цит. за [21, с.137]).

Хоча дослідження І.Свенціцького “Початки книгопечатання на землях України” концептуально відмінне від праці І.Огієнка, зміст його засвідчує високий рівень наукового мислення автора, глибину теоретичних узагальнень, викликає й нині подивування переконливістю аргументації, широтою охопленості фактичних матеріалів. На жаль, доля цієї книги виявилась непростою: якщо “Історію українського друкарства” І.Огієнка було перевидано в серії “Пам’ятки історичної думки України” у період національного відродження останнього десятиліття XX ст., а саме у 1994 р. (передусім завдяки наполегливості київського видавництва “Либідь” та копіткій текстологічній роботі упорядника проф. М.Тимошика) і вона стала надбанням всіх, кому небайдужа доля нашої культури, то “Початки книгопечатання на землях України” І.Свенціцького ще й досі майже недоступні широкому загалу наукової громадськості. Обмеженість накладу видання 1924 р., збереження книги переважно у спеціалізованих відділах академічних бібліотек, а головне — багаторічне свідоме замовчування внеску І.Свенціцького в українську науку призвели до того, що кожний примірник праці давно вже став раритетом.

Власне, книга складається з трьох частин: перша має назву “Частина історична” та подає короткі нариси про Швайпольта Фіоля,

Франциска Скорину, Івана Федорова, а також про всі друкарні кириличного шрифту в Україні та білоруські осередки передусім у Вільні; друга (“Видавнична техніка”) висвітлює, переважно на підставі опублікованих матеріалів Львівського братства, засади організації підприємств, спосіб фінансування видань, містить матеріали про постачання паперу, майстрів оформлення книги та книгарство; у третій частині (“Річеві прилоги”) вміщено 560 зразків друку і прикрас давньої книги України.

Описуючи початки українського друкарства, І.Свенціцький зазначає, що перші книги, надруковані кирилицею, — це “Октоїх” (“Осьмогласник”) та “Часослов”, видані у Кракові 1491 р. Швайпольтом Фіолем. Дослідник вдається до всебічного книгознавчого розгляду цих видань, зокрема, звертає увагу на літерний склад відливних форм. Окремі розділи своєї праці науковець присвятив Франциску Скорині та Івану Федорову, однак варто зазначити, що про останнього він не віднайшов і не виклав нових, не відомих на той час фактів. На нашу думку, в цій важливій праці І. Свенціцькому все ж не вдалося вповні піднятися на принципово інший концептуальний рівень і, ретельно зіставивши та проаналізувавши значний масив відомостей, показати витоки національного книговидання та його подальший шлях так новітньо і переконливо, як це зробив І.Огієнко в “Історії українського друкарства”. Натомість ґрунтовно та детально науковець висвітлив працю Франциска Скорини (“Книгодрукування у Вільні і на Білій Русі”). Так, найвизначнішими друками цього регіону, на думку І.Свенціцького, є “Апостол” (1525 р.) та “Мала подорожня книжка” Франциска Скорини (1522 р.), видання білоруських друкарень, а саме дві лютеранські книги Будного з Несвіжа (1562 р.), “Псалтир” з “Часословом” та “Учительне Євангеліє” із Заблудова (1569-1570 рр.). В цьому питанні також зауважуємо відмінність позицій І.Свенціцького та І.Огієнка. Останній, як ми зазначили вище, вважає роком виникнення друкарства на власне українських землях саме 1569 р. і називає містечко Заблудів, що знаходилося на українсько-білоруському пограниччі і де переважало українське населення, натомість І.Свенціцький відносить заблудівські друки Івана Федорова до білоруських набутоків.

Як бачимо, у своєму ґрунтовному, опатно виданому дослідженні “Початки книгопечатання на землях України” І.Свенціцький охопив величезний масив матеріалу, в якому міститься чимало цінних фактів, що є важливими для усвідомлення витоків українського друкарства, основних тенденцій його поступу продовж XVI-XVIII ст., внеску видатних друкарів та найвідоміших книжкових осередків у справу піднесення культури і духовності нашого народу. І хоча праця науковця все ж не спричинила перевертоту в традиційному датуванні початків українського книговидання та змін в усталеному визначенні основних етапів його подальшого розвитку, як це спромігся зробити І.Огієнко у своєму

фундаментальному нарисі, все ж цілісно і багатоаспектно вона подала загальну і водночас детальну картину історії української книги в її зв'язках з європейськими тенденціями та процесами, висвітлила тривалий і подекуди суперечливий шлях національної книжкової справи. Не можна не погодитись з думкою сучасників І.Огієнка та І.Свенціцького, які закликали віднестися до історико-книгознавчих досліджень цих вчених “з захопленням і пошаною”, наголошували на “точності фактів та ясності викладу”, “переконливості аргументації та бездоганності теоретичних узагальнень” (власне, саме так оцінив К.Студинський доробок науковців).

Безперечно, і “Історія українського друкарства” І.Огієнка, і “Початки книгодрукування на землях України” І.Свенціцького, інші розвідки з бібліології, що належать їм, не втратили своєї непересічної цінності й нині та стали б, на наш погляд, окрасою окремої серії книгознавчих праць українських науковців кінця XIX – першої половини XX ст. – видавничого проекту, актуальність втілення якого в життя саме зараз, в умовах поглиблення ролі книги в житті суспільства і, відповідно, піднесення його книгознавчої культури та розгортання бібліологічних досліджень, безсумнівно. Імена І.Огієнка, І.Свенціцького посядуть належне місце серед інших лицарів української книги – І.Левицького, І.Калиновича, Ю.Меженка, С.Маслова, Л.Биковського, а їх внесок у книгознавство, історію друкарства буде нарешті вповні поцінований науковою громадськістю України.

Список використаних джерел:

1. *Єдлинська У.* Свенціцький Іларіон Семенович (1876-1956) // Архіви України. – 1966. – № 7. – С.43-47.
2. *Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В.* Початки українського друкарства. – Львів: Центр Європи, 2000. – 224 с.
3. *Ісаєвич Я.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів: Ін-т українознавства, 2002. – 520 с.
4. *Колосовська О.М.* Кирилична стародрукована книга у дослідженнях галицьких учених // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського. – 2003. – Вип. 10. – С.7-36.
5. *Ляхоцький В.* Просвітитель: Видавничо-редакційна діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К.: Вид-во ім. О.Теліги, 2000. – 527 с.
6. *Маслов С.І.* Етюди з історії стародруків (I-VIII). – К., 1926. – 80 с.; (IX-X) // Ювілейний збірник на пошану Д.Багалія. – К., 1927. – С.698-719; (XI-XII) // Записки історико-філологічного відділу ВУАН. – 1928. – № 21-22. – С.45-93.
7. *Нуваров К.* Свенціцький Іларіон (До 90-річчя з дня народження) // Українська мова в школі. – 1966. – № 4. – С.34-35.
8. *Огієнко І.* Історія українського друкарства. Історично-бібліографічний огляд українського друкарства XV-XVIII вв. – Львів, 1925. – 409 с.
9. *Огієнко І.* Пам'ятки старослов'янської мови X-XI віків. Історичний, лінгвістичний, палеографічний огляд з повною бібліографією та альбомом 155 знімків з кирилівською транскрипцією // Студії до української грамати-

- ки. — Варшава, 1929. — 248 с.
10. *Огієнко І.* Програма опису українських стародруків. — Варшава, 1932. — 31 с.
  11. *Огієнко І.* Українська Житомирська Євангелія 1571 року. — Тернів, 1922. — 57 с.
  12. *Огієнко І.* Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. — К.: Абрис, 1991. — 272 с.
  13. Опис українських стародруків // *Стара Україна*. — 1925. — № XI/XII. — 31 с.
  14. *Петрушевич А.* О начале книгопечатания на Руси вообще, а в городе Львове в особенности // *Временник Института Старопигийского с месящесловом*. — Львів, 1884. — С.3-18.
  15. *Свеніцький І.С.* Каталог книг церковно-славянської печаті. — Жовква, 1908. — 213 с.
  16. *Свеніцький І.С.* Нариси історії української мови. — Львів, 1920. — 143 с.
  17. *Свеніцький І.С.* Початки книгопечатання на землях України (В пам'ять 350-ліття першої друкованої книжки на Україні). — Львів-Жовква, 1924. — 86 с.
  18. *Свеніцький І.С.* Рукописи львівських збірок. Опис рукописів Народного Дому з колекції А.Петрушевича // *Українсько-руський архів*. — Львів, 1906. — Т.1. — Вип.1. — Ч.1; Львів, 1911. — Т.6. — Вип.2. — Ч.2; Т.7. — Вип.3. — Ч.3.
  19. *Свеніцький І.С.* Українські наукові книгозбірні // *Бібліологічні вісті*. — 1926. — № 4(13). — С.91-94.
  20. *Тіменник З.* Іван Огієнко (митрополит Іларіон) 1882-1972: Життєписно-бібліографічний нарис. — Львів, 1997. — 228 с.
  21. *Тимошик М.С.* Голгофа Івана Огієнка: Українознавчі проблеми в державотворчій, науковій, редакторській та видавничій діяльності. — К.: Заповіт, 1997. — 231 с.
  22. *Тимошик М.С.* Історія видавничої справи. — К.: Наша наука і культура, 2003. — 496 с.
  23. *Тимошик М.С.* “Лишусь навік з чужиною...” Митрополит Іларіон [Іван Огієнко] і українське відродження. — Вінніпег-Київ, 2000. — 548 с.
  24. *Черниш Н.І.* Іларіон Свеніцький як дослідник давнього українського друкарства // *Друкарство*. — 2003. — № 6. — С.83-87.
  25. *Черниш Н.І.* Книгознавча діяльність І.Свеніцького // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського*. — 2004 — Вип.13. — С.150-172.

The information about the main bibliographic works by famous scientists I.Sventsitskiy and I.Ohiyenko is covered by analyzing the basis of Ukrainian printing. The characteristics of incunabula thematic peculiarities are pointed out; their constructive and art features are described. The work stresses common and different features in the scientific concepts of the investigations that for the first time in the history of Ukrainian bibliography worked up the beginning of national book-publishing thoroughly.

Key words: bases of Ukrainian manuscript and incunabula books, themes and purpose-oriented use of incunabula, peculiarities of their publication, design and illustration.

Отримано: 8.04.2005 р.